

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Нам улууһа (оройуона) муниципальной тэриллии
Граф биэрэгин «Ромашка оскуолаҕа киириин иннинээҕи саастаах оҕо уһуйаанын тэрилтэтэ

Орто бөлөх оҕолоругар аналлаах дьайымал технологическай картата

Темата: «Хайдах сибэккин көрүүххэ, харайыахха сөбүй»

Толордулар:

Ромашка оҕо уһуйаанын иитээччилэрэ

2024 сыл.

Дьарык тиэмэтэ: Хайдах сибэккин көрүөххэ, харайахха сөбүй

Сааһынан бөлөх: Орто бөлөх оҕолоругар (5-6 саастаах)

Көрүнгэ: экспериментальной үөрүйэх улэтэ

Технологията: ТРИЗ

Тэрийии көрүнгэ: групповой

Тыл саппааһа: сиэмэ, рассаада, үүнээйини омордуу, буор, куоппаһырдыы

Туттуллар матырыйааллар: рассаада контейнердара, буор, уулаах лейка, сибэкки сиэмтэ, төһө диринник омордор бэлиэлээх кыра мас линейка, маркердар, схема, хас биирдиилэригэр фартук, күөх платок Эколяторга, аквагрим.

Инники үлэ:

Сибэкки ойуулаах хартыына көрүү, кэпсэтиһии, таабырын таайааһын, сибэкки тутулун туһунан билсиһии, уус-уран литература аабы.

Сыал рассада нөнгүө уунээйини омордуу туһунан билиини кэнэтии.

Соруктара Үөрэхтээһин программата “Төрүөбүтгэн оркуолаба дылы”	Биирдилээн итиллээчилэр ураты көрүүлэрин учуоттуур соруктара
Үөрэтии – <ul style="list-style-type: none"> - Сибэкки сиэмэтин арааран уонна ааттыылларын үөрэтии. - Ыһнээйи сиэмэтин көрүнгүтгэн көрөн араас көрүнгүнэн лордуу ньыматын билиһиннэрии. - Уунээйии улаатарын уонна сайдарын туһунан оҕолорго билиилэрин байытыы. Сайыннарыы – <ul style="list-style-type: none"> - Баба санааннан үүнээйини бэйэ илиитинэн омордууну үөскэтии. - Сиэмэни араастаан омордуу сатабылын баһылааһын, табыгастаах ньыманы талан үлэлээһин, коллективно үлэлиир	Үөрэтии – оҕолору рассаданнан үүннэрии утумун-ситимин билиһиннэрии Сайыннарыы – Оҕо билэр бабатын уонна тус бэйэ санаатын санарар сатабылын сайыннарыы. Иитии – Ууннан , буорунан киччэллэн туттууну иитии

<p>сатабылын сайыннары, эбээһиннэһи үллэстэллэрин сайыннары.</p> <p>Иитээһин –</p> <ul style="list-style-type: none"> - Үүнээйи олоһор интириэһи үөскэтии уонна айылҕаны харыстыырга иити - Баҕа санаанан тэлгэһэни кизэргэтэн үүнээйини үүннэрии уонна үлэһит буолууна иити. 	
--	--

Дьарык этааба	Үлэ иһинээбитэ	Иитээччи үлэтэ	Оҕо толорбут үлэтэ күүтүллэр түмүккэ тириэрдэн ситиһии	Күүтүллэр түмүк
<p>Дьарыкка киллэри</p> <p>Ньымата Мэийи үлэтэ.</p> <p>Көбүтүүнү үөскэтии.</p> <p>Сага билиини арыйы.</p>	<p>- Дорооболорун оҕолоор, бүгүн эһиги бары наһаа кыраһыабайдаргыт, билсиһиэххэ эрэ, мин Анастасия Николаевна диэммин.</p> <p>- Олус үчүгэй эһигитини кытта билистим, этин эрэ билигин сыл ханнык кэмэй?</p> <p>Оҕолор эппиэттэрэ: Саас</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ону билиги хайдах быһаардыбыт , саас кэлбитин?. <p>Оҕолор эппиэттэрэ: күһүн, кыһын, саас, сайын.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Маладьыастар сөпкө эппиэтгээтигит. Аны билигин бары олоруохха уонна толкуйдаан баран этиэххэ, саас - учугэй дуу куһаҕан дуу? <p>Оҕолор утарсыыны дьүүллээһиннэрэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оҕолоор, таабырынна таайын эрэ? Хаар анныттан тыллар Саас кэлиитин эрдэ көрсөр баар үһү. 	<p>Оҕолору кытта билсир уонна кинилэ болҕомтолорун тардар.</p> <p>Эмоциональнай, утүө санаалаах сыһыанга инники буолар дьарыкка турукка кириллэрэр.</p> <p>Иитээччи сибэкки көрдөрөр.</p>	<p>Дорооболоһоллор, ааттарын этэллэр.</p> <p>Истэллэр. Тус бэйэ санаатын этинэллэр. Бэриллитит тиэмэҕэ интириэстэрин көрдөрөллөр.</p> <p>Оҕолор кыттыһан үлэлииллэр.</p>	<p>Баҕалаах оҕолор дьарыкка кытыһаллар</p>

<p>Практической чаага</p>	<p>(Ньургунун). Оџолор эппиэттэрэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Мин эһиэхэ ньургунун аџаллым, кини сааскы маннайгы сибэкки. Ол гынан баран кини доџотторо суох буолан ыалдьыбыт, биһиги киниэхэ көмөлөһөбүт дуо? <p>Оџолор хоруйдара – көмөлөһөбүт.</p> <p>Проблеманы ырытыһыы: Сибэкки үчүгэйдик үүнэригэр тугу гынаахха сөбүй?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Оџолоор, сибэккини туура тартааха эбэтэр быстаахына тоџо тургэн баџайытык өлөн хааларый? Тугу гынаахха сөбүй өлбөтүн туһугар? <p>Оџолор хоруйдара.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сибэккибитигэр көмөлөһөбүт дуо? <p>Оџолор хоруйдара</p> <ul style="list-style-type: none"> - Эһигитини барыгытын Эколяталарга аныбын. Бу айылџаны харыстааччылар бэлиэлэрэ. Оџолоор, Лэпбук көрүөххэин эрэ уонна экологическэй проблемалары быһаарыааха. - Миэхэ дыкти кинигэ баар. Көрүөххүтүн баџарабыт? Бу кинигэнэн биһиги сибэккини сөпкө олордорго үэрэниэхпит. (сибэкки туһунан) 	<p>Билиилээх-көрүүлээх үлэбэ киирэллэр, бэйэ өйүнэн онорон араас ыйытыыларга эппиэттиллэр, санааларын үллэстэллэр, үөрүйэџи үөскэтэллэр. Тылын саппааһын элбэтэр.</p> <p>Былаат кэтэллэр.</p> <p>Сөпкө бөбү араарарга үэрэни.</p> <p>Дыкти кинигэ схемата. Ойуулаан -дьүһүннэн кэпсээһин. Иитээччи оџолор санарар сангаларын көбүтэр.</p>	<p>Бэйэ санааларын этинэллэр, үллэстэллэр.</p> <p>Схеманна көрөн араараллар.</p> <p>Проблемнай ситуацияны баһаараллар. Санааларын этинэллэр.</p>	<p>Оџолор ахтыбнайдык дыарыкка киирэллэр.</p>
<p>Хамсаныылаах оонньуу</p>				

<p>Практической чааһа</p>	<p>- Оҗолоор, тугу эһиги манна көрөҗүт? Оҗолор хоруйдара.</p> <p>- Миигин кэннибиттэн үтүктэн иһин. Туох дьийбэ дьийбэний? (сутуруктарын туталлар уонна арыяллар) Биир илии иккис илии (ытыстарынан сапсыйаллар) Бу ханас ытыс (ханас ытыстарын көрдөрөллөр) Бу уна ытыс (уна ытыстарын көрдөрөллөр) Эһиэхэ кистээбэккэ этиэхтэрэ (ытыс ытыска имэрийэллэр) Или барыбытагар наада , табаарыстар! (ытыстарынан таһыналлар)</p> <p>- Аттыгытыгар баар киһини кытта илии илиибитинэн тутуһабыт, табаарыскыт илиитин сылааһын билин , бу эһиги көмөлөһөөччүгүт буолуо. Харахпытын бары симтибит уонна сибэккибитигэр көмөлөһө айанныбыт. Сир ньуурун станциятыгар.</p> <p>1. станция Сир ньуура. Остуолга ыстакаан турар уонна иһиттэргэ кумаҗы кытта буор, хаамыскалаах уонна опилкалаах.</p> <p>- Оҗолоор, биһиги кинигэбитигэр туох диэн суруллубутун өйдүөххэ эрэ.</p>	<p>Оҗолору хамсаныылаах оонньууга кыттыһыннарар.</p> <p>Оҗолор баҗа санааларынан маннайгы станцияҗа айанныылар.</p> <p>Билиилээх-көрүүлээх үлэҗэ киирэллэр, ыйытыыларга эппиэттииллэр.</p>	<p>Схеманнан көрөн ордугу булаллар, бэйэлэрэ сибэкки рассаадатын ылан , буор, кумах ылан</p>	<p>Сэнээрбиттэрин көрдөрүү.</p>
-------------------------------	---	--	--	---------------------------------

	<p>Сөпкө сизмэни олордорго, буор наада. Онтон сибэккиннэн дьарыктанар киһини ким диэн ааттыылар этэй? (өйдөөбөт буоллахтарына кинигэни көрөллөр)</p> <p>Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Биһиги билигин сибэкки олорооччулар буолабыт уонна Василек сибэкки сизмэтин олордуохпут. <p>Иитээччи - Маладьыастар, биһиги Василекпутун олонтубут, аны билигин бу кэnnэ тугу гыныахтаахпытый (өйдөөбөт буоллахтарына кинигэни көрөллөр)</p> <p>Оҕолор эппиэттэрэ. Уу .</p> <p>2 станция. Уу.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Дорооболорун. Оҕолоор, бу ууну көрүөххэ эрэ уонна кини туһунан кэпсиэххэин, кини хайдаҕый? Энигитини остуолга ынырабын. <p>(оҕо ахсаанынан остуолга ыраас, дьэнкир бутылкалаах уу турар)</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хас биирдигитигэр бутылкалаах уу баар - Уу сыттаах дуо, оҕолоор? <p>Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Уу амтаннаах дуо? Боруобаллыахха эрэ ууну. <p>Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хайдах өгнөөбүт уу? - Уу ханнык свойстваны баһылыырый? - Эксперимент онорон көрүөххэ эрэ. 	<p>Араас ыйытыктары ыйытар, оҕолор саналаарын этинэллэр. Оҕолору биһириир. Интириэһиргээбитин көрдөрөр.</p> <p>Кэпсэтиһии</p> <p>Иһиккэ уу куталлар.</p> <p>Оҕолорго кумааҕы сибэкки тарҕатар.</p> <p>Эксперимент онороллор.</p>	<p>кичэллик олордоллор.</p> <p>Фартук кэтэллэр уонна олордон саҕалыылар.</p> <p>Оҕолор бэриллитбит текстинан сөптөөхтүк онорон үлэлииллэр.</p> <p>Кэпсэтиигэ кыттыһаллар.</p> <p>Кумааҕы сибэккиннэн эксперимент онороллор.</p> <p>Уу</p>	<p>Оҕо чинчийэн көрөн толкуйдуур дьобура, болҕомтото сайдар.</p>
--	--	--	---	--

<p>Көnnөнүү рефлексията</p>	<p>- Туох дии саныгытый, тугу оноруохха сөбүй? Оҕолор эппиэттэрэ. - Көрүг эрэ оҕолоор, тугу онорон таһаардыбытый? Оҕолор эппиэттэрэ. - Ол аата, уу – олобу үөскэтээчи. Рассаадаҕа уу кутабыт дуо? Оҕолор эппиэттэрэ. - Биһиги Саха Сиригэр элбэх араас күөллэр, өрүстэр бааллар. Экраны көрүг эрэ уонна бу ханнык өрүһүй? Оҕолор эппиэттэрэ. Өлүнэ өрүс.</p> <p>Иитээчи – Маладьыастар, сибэккибитин буорга олоттубут, уу куттубут. Онтон салгыы тугу гынабыт аны? Оҕолор эппиэттэрэ. Күн уота.</p> <p>3 станция Кун. - Оҕолоор сибэккигэ тоҕо күн нааданый.? Оҕолор эппиэттэрэ. - Сибэккилэргэ эрэ күн наада дуо? Оҕолор эппиэттэрэ. - Сөптөөх эппиэт, күн барыларыгар наада, тоҕо диэтэр доруобай, күүстээх уонна бөҕө буолан улаатарбытыгар туһалаах.</p> <p>Хамсаныылаах оонньуу. Сардангалаах күнчээн.</p> <p>Иитээчи – Маладьыастар. Оҕолоор сибэкки</p>	<p>Күүтүллүбэтэх бэлэх онорор, өлбүт сибэккиттэн доруобай сибэкки тахсар.</p> <p>Хамсаныылаах оонньууга кытыннар.</p>	<p>куттаһтарына тыллар.</p> <p>Олордуллубут сизмэлээх буорга уу куталлар.</p>	
---------------------------------	---	---	---	--

<p>Түмүктүүр түһүмэх.</p>	<p>күн уотун сөптөөбүн ылла аны билигин киниэхэ туох тийбэтиг? Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <p>Иитээччи – Биһиги сибэккибитигэр куоппаһырдыы (опыление) тийбэт. Ким билэрий куоппаһырдыы туохха наадалаабыг? (сизмэлэри тарҕаталлар). Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <p>Иитээччи - Кинилэри ким куоппаһырдарый? Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <p>Иитээччи – Лыях, тигээйи. Билигин Лыяхпытыгар айанныахха.</p> <p>4 станция Лыях. Дорооболорун оҕолоор! Мин сибэккилэри куоппаһырдабын. Билигин мин эһигитини хайдах сөпкө куоппаһырдыырга үөрэтиэм. Ол иннинэ эһиги бары Лыях буолуохтааххыт. Лыях буолуоххутун баҕарабыт дуо? Оҕолор эппиэттэрэ.</p> <p>Дьэ билигин эһиги дьыннээх Лыях буоллутут, сибэккилэрбитигэр кетүөххэйин. Эһиги сорукут сөпкө хас сибэккини куоппаһырдаабыккытын ааһыахтааххыт. Сибэккилэргитин ааҕабын. Маладьыастар оҕолоор!</p> <p>Иитээччи – Көрүн эрэ оҕолоор, сибэккилэргит хайдах буоллулар?</p>	<p>Бииргэ үлэлээбиттэрин иһин махтанар.</p> <p>Саҥа тылы киллэри. Тыл саппаһын байытар.</p> <p>Көмөлөһөөччүнү ыгырар. Сырайдарыгар Аква грмынан уруһуйдуур.</p> <p>Уруһуйдуур кэмигэр араас боппуруостары ыйытар. Наһаа кыраһыабай Ньюргунун сибэккини таһаарар.</p>	<p>Сырыытын хатылыылар.</p> <p>8 сыһппараҕа диэри ахсаан ааҕаллар.</p>	<p>Оҕо бэйэ ис туругун, дьарыктан үөрбүтүн, дуоһуйбутун биллэрэр, кэпсиир.</p>
---------------------------	---	--	--	--

	<p>Оџолор эџиэттэрэ.</p> <p>Иитээччи – Сага доџордоммуттарыгар кинилэр тыллыбыттар, наһаа үөрбүттэр. Биһиги кинигэбит схематынан бары сөпкө онорбушпут.</p> <p>Эһиги тугу сөбүлээтигит бу дьарыкка?</p> <p>Сибэкки рассаадатын дьиэџитигэр илдэ бараџыт, мин билэбин эһиги рассаадаџытын үчүгэйдик көрүөххүт, харайыаххыт. Кэлин наһаа кыраһаабай сибэкки тыллыаџа.</p> <p>Аныгыс көрсүөххэ диэри.</p>	<p>Рефлексия ытар</p>	<p>Оџолор кэпсэтиигэ кыталлар, санааларын-оноолорун этэллэр.</p>	
--	---	-----------------------	--	--